

Försvarsutskottets yttrande 2019/20:FöU6y

En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att ge försvarsutskottet m.fl. tillfälle att senast den 23 april yttra sig över propositionen En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (prop. 2019/20:65) och följdmotionerna i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet har beslutat att yttra sig över propositionen i de delar som berör försvarsutskottets beredningsområde och motion 2019/20:3480 yrkandena 35 och 65 av Jens Holm m.fl. (V).

Utskottet har inga invändningar mot vad regeringen anför i propositionen i de för försvarsutskottet aktuella delarna och föreslår att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker de aktuella motionsyrkandena. I yttrandet finns en avvikande mening (V).

Utskottets överväganden

Propositionen

Propositionen är den första klimatpolitiska handlingsplan som regeringen, i enlighet med klimatlagen, överlämnar till riksdagen. I propositionen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden inklusive de beslutade och planerade åtgärder som bidrar till att nå de nationella och globala klimatmålen.

Regeringen bedömer bl.a. att en utredning bör tillsättas som ska föreslå åtgärder och styrmedel för att stödja en utveckling mot ett fossiloberoende jordbruk. Syftet med utredningen bör vara att ta fram förslag som samlat bidrar till både målet om en konkurrenskraftig livsmedelskedja och klimatmålen samt förbättrar drivmedels- och livsmedelsberedskapen.

Regeringen anger också att konkurrensen om hållbara förnybara drivmedel över tid kommer att öka men att behovet av dessa drivmedel också påverkas av hur elektrifieringen och trafikarbetet utvecklas. På längre sikt bör vägtransporterna i huvudsak elektrifieras. Därigenom frigörs biodrivmedel för användning inom flyg och sjöfart. På sikt bör även sjöfarten och flyget elektrifieras i möjligaste mån. Vid höjd beredskap, kriser och för krishantering kan dock fossila drivmedel i flera fall även i fortsättningen behöva användas för samhällsviktiga transporter som bl.a. rör totalförsvaret, räddningstjänst, livsmedelsförsörjning, energiförsörjning samt hälso- och sjukvård.

Motionerna

Fyra följdmotioner har inkommit (M, SD, V, KD), varav en behandlar frågor inom ramen för försvarsutskottets beredningsområde.

I motion 2019/20:3480 av Jens Holm m.fl. (V) föreslås att regeringen ska ge berörda myndigheter i uppdrag att genomföra en pilotstudie där naturbruksgymnasier testar att producera beredskapslivsmedel löpande på ett hållbart sätt, baserat på de lokala kretsloppen (yrkande 35).

Motionärerna föreslår också att regeringen ska utreda hur havsbaserade vindkraftsparker kan inrättas utan att Försvarsmaktens verksamhet påverkas negativt på lång sikt (yrkande 65).

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att arbetet fortsätter med att förstärka den civila beredskapen för att kunna förebygga och hantera klimatrelaterade kriser. Utskottet har t.ex. flera gånger behandlat frågor om översvämningar, skred, livsmedelsberedskap etc. (se bl.a. bet. 2018/19:FöU7 och bet. 2019/20:FöU7). Utskottet ser därför positivt på att regeringen har antagit en nationell strategi för klimatanpassning

och presenterat föreliggande proposition med förslag om att tillsätta en för utskottet relevant utredning med bäring på livsmedelsberedskapen men också drivmedelsberedskapen.

Det är viktigt att kunna säkerställa en nödvändig försörjningsberedskap för svenskt vidkommande inför en fredstida samhällskris, höjd beredskap eller krig. Detta gäller inte minst livsmedel och drivmedel. Försvarsberedningen lämnade i december 2017 i sin delrapport Motståndskraft - Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds. 2017:66) flera förslag inom området. Försvarsberedningen anger – som komplement till den nationella livsmedelsstrategin (prop. 2016/17:104) med sikte mot 2030 – bl.a. att en livsmedelsberedskap behöver byggas främst genom lagerhållning av nödvändiga livsmedel för att klara försörjningen vid en säkerhetspolitisk kris. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet tillsammans med Försvarsberedningens slutrapport som kommer att utgöra grund för förslag till inriktning i den planerade försvarspolitiska inriktningspropositionen för perioden 2021–2025.

Utskottet finner – liksom i betänkande 2019/20:FöU7 – att i väntan på regeringens beredning av Försvarsberedningens del- och slutrapporter samt kommande utredningsförslag finns det för närvarande inte skäl för utskottet att föreslå ytterligare åtgärder i fråga om försörjningsberedskap, t.ex. i fråga om livsmedel. Utskottet föreslår sålunda att motion 2019/20:3480 yrkande 35 avstyrks av miljö- och jordbruksutskottet.

Utskottet har vid flera tillfällen understrukt vikten av att få ett samlat förslag när det gäller totalförsvarets inriktning, t.ex. i betänkande 2019/20:FöU9. Ett sådant förslag torde även kunna inkludera frågor om en robust energiförsörjning i hela krisskalan. Utskottet kan konstatera att dagens beslutsprocess för tillståndsgivande för vindkraftverk förutsätter att riksintressen för flera oförenliga ändamål vägs mot varandra. I samband med att den kommande försvarspolitiska inriktningen bereds utgår utskottet från att regeringen tar ställning till frågan om försvarsmaktens intressen respektive intressena för samhället i övrigt ur ett generellt perspektiv. Utskottet vidhåller uppfattningen att det är av stor vikt att Försvarsmakten ges goda förutsättningar att öva och konstaterar samtidigt att en särskild utredare fått i uppdrag att göra en översyn av relevant lagstiftning för att uppnå Sveriges klimatmål.

Försvarsutskottet ser sålunda för närvarande inte skäl att utöver regeringens och berörda myndigheters arbete inom området vidta ytterligare åtgärder, enligt motionärernas förslag. Utskottet föreslår sålunda att även motion 2019/20:3480 yrkande 65 ska avstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet.

I övrigt har utskottet inget att anföra med anledning av regeringens proposition.

Stockholm den 23 april 2020

På försvarsutskottets vägnar

Mikael Oscarsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mikael Oscarsson (KD), Hanna Gunnarsson (V), Alexandra Völker (S), Lars Thomsson (C), Maria Nilsson (L), Betty Malmberg (M), Josefin Malmqvist (M), Lotta Olsson (M), Niklas Wykman (M), Anna Vikström (S), Annelie Karlsson (S), Ingela Nylund Watz (S), Jörgen Hellman (S), Karolina Skog (MP), Angelika Bengtsson (SD), David Lång (SD) och Mattias Bäckström Johansson (SD).

Avvikande mening

En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (V)

Hanna Gunnarsson (V) anför:

I dag utgör klimatförändringarna och dess konsekvenser ett av de allvarligaste hoten mot den globala säkerheten. Det gäller såväl här i Sverige som i andra delar av världen. Arbetet för att motverka klimatförändringar bör uppta en större plats i Sveriges planering för krisberedskap och ett säkert och robust samhälle. Hela samhället måste hjälpas åt för att nå de klimatpolitiska målen och ställa om samhället i mer hållbar och säker riktning.

I Naturvårdsverkets utvärdering Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019 presenterade ett flertal myndigheter genom samverkan ett antal förslag till regeringen för att stärka möjligheterna att nå våra miljömål. Myndigheterna, däribland Naturvårdsverket, Skolverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarsmakten, föreslår att en pilotstudie genomförs där naturbruksgymnasier testar att producera beredskapslivsmedel löpande på ett hållbart sätt baserat på de lokala kretsloppen. Förslaget motiveras av att en fossil- och giftfri livsmedelsproduktion baserad på inhemsk tillverkning av insatsmedel dramatiskt skulle minska importberoendet och därmed öka motståndskraften mot störningar. De tekniska lösningarna för att ställa om till ett fossilfritt lantbruk finns i dag, men det produceras inte tillräckliga mängder av vare sig alternativa drivmedel eller gödsel för att genomföra en omställning. Genom förslaget bedömer Naturvårdsverket att positiva effekter för miljön kan uppnås genom att det, förutom att lokal fossil- och giftfri produktion stimuleras, även kan stimulera genetisk mångfald samt användande av alternativa brukningsmetoder. Jag föreslår därför att regeringen ska ge berörda myndigheter i uppdrag att genomföra en pilotstudie där naturbruksgymnasier testar att producera beredskapslivsmedel löpande på ett hållbart sätt, baserat på de lokala kretsloppen.

Vidare har Försvarsmakten i dag stora möjligheter att påverka utbyggnaden av förnybar energi genom att sätta stopp för nya vindkraftverk. Till exempel måste objekt som vindkraftverk, telemaster eller liknande som överstiger 20 meter, alternativt 45 meter i bebyggelse, ha Försvarsmaktens godkännande. Genom att hänvisa till totalförsvarets riksintresse har Försvarsmakten möjlighet att lägga in sitt veto mot viktig utbyggnad av förnybar energi. Ett aktuellt exempel är vindkraftsparken Blekinge Offshore i Hanöbukten. Där sa Försvarsmakten nej till ett planerat bygge av havsbaserad vindkraft eftersom man upplevde att det skulle kunna komma att inkräkta på vad man använder som militärt övningsområde. Trots att det finns en stor potential för havsbaserad

vindkraft i Sverige har byggandet ännu inte tagit fart. I dag finns det sex havsbaserade vindkraftsparker. De är främst lokaliserade i södra delen av landet. Förutom de uppenbara klimatvinsterna ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. En utbyggd havsbaserad vindkraft i södra Sverige skulle också minska belastningen på överföringskapaciteten från de norra till de södra delarna av landet.

Jag menar att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut vindkraften, inte minst den havsbaserade, där förutsättningarna är som bäst och samtidigt ge Försvarsmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet. När sådana här knutar uppstår där en myndighet helt kan sätta stopp för en viktig utbyggnad av förnybar energi måste regeringen ta ansvar för att hitta en framåtsyftande lösning. Jag delar uppfattningen att totalförsvarets intressen är viktiga. Jag föreslår därför också att regeringen ska utreda hur havsbaserade vindkraftsparker kan inrättas utan att Försvarsmaktens verksamhet påverkas negativt på lång sikt.

Miljö- och jordbruksutskottet bör ställa sig bakom det som anförs i den avvikande meningen och föreslå att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Motion 2019/20:3480 yrkandena 35 och 65 tillstyrks därmed.